Arabiska

Den här artikeln **behöver fler eller bättre källhänvisningar för att kunna verifieras.** (2014-01)
Åtgärda genom att lägga till pålitliga källor (gärna som fotnoter). Uppgifter utan källhänvisning kan ifrågasättas och tas bort utan att det behöver diskuteras på diskussionssidan.

Arabiska är det största av de semitiska och afroasiatiska språken och ett av de fem största språken i världen. Språket skrivs med det arabiska alfabetet och är gemensamt för i stort sett hela arabvärlden. Det är ett av Förenta Nationernas officiella språk.[2]

Arabiskan uppdelas främst i tre huvudvarieteter: modern standardarabiska, klassisk arabiska samt dialekterna. Modern standardarabiska skiljer sig framför allt i ordförrådet från klassisk arabiska, medan de olika dialekterna uppvisar stora olikheter både inbördes och mot klassisk och modern standardarabiska. De äldsta bevarade skrifterna på arabiska återfinns bland Fayoum papyri. Den moderna standardarabiskan används primärt som skriftspråk men nyttjas även muntligt i formella sammanhang som konferenser, nyhetsutsändningar och dylikt. Den klassiska arabiskan är den islamiska världens kulturspråk och brukas i Koranen och den klassiska litteraturen. Modersmålstalande araber har en av dialekterna som modersmål. Dialekterna används för muntlig kommunikation i alla informella sammanhang.

På grund av det arabiska språkets geografiska utbredning och dess roll som islams språk och som kultur- och elitspråk har det haft ett stort inflytande på många andra språk.

Innehåll

Modern standardarabiska och de arabiska dialekterna

Fonologi
- Vokaler
- Konsonanter
- Stavelsestruktur
- Betoning
- Dialektala variationer

Grammatik
- Historia

Arabiska

العربية, *al-ʿarabīyah*

Uttal	[ʕarabi], [al ʕarabijja]
Talas i	Syrien Förenade Arabemiraten Saudiarabien Egypten Libanon Sudan Irak Jemen m.fl.
Region	Nordafrika, Mellanöstern
Antal talare	290 miljoner (2017)[1]
Status	världsspråk
Språkfamilj	Afroasiatiska ▪ Semitiska ▪ Centralsemitiska ▪ Arabiska ▪ **Arabiska**
Skriftsystem	Arabisk skrift
Officiell status	
Officiellt språk i	27 länder Algeriet Bahrain Djibouti Egypten Eritrea Förenade Arabemiraten Irak Israel

Substantiv
Tillstånd
Artikel
Böjning
Genus
Verb
Språkträd
Arabiska lånord
Se även
Referenser
Noter
Vidare läsning
Externa länkar

Modern standardarabiska och de arabiska dialekterna

Termen ”arabiska” kan syfta antingen på standardarabiska (*högarabiska* – allmänt skrift- och massmediespråk i arabvärlden) eller på de många dialektala varieteterna av arabiska (*nyarabiska*).[3] I arabvärlden gör man i regel ingen åtskillnad mellan klassisk och modern standardarabiska. Högarabiska *al-luġatu l-ʻarabiyyatu l-fuṣḥā* (اللغة العربية الفصحى) syftar både på det språk som används idag runtom i Nordafrika och Mellanöstern och språket som används i till exempel Koranen.

Dialektal arabiska syftar på de många nationella eller regionala varieteter som härstammar från klassisk arabiska och utgör det vardagliga talspråket. Dessa skiljer sig ibland så mycket från varandra att de inte är ömsesidigt förståeliga. Dessa dialekter används vanligen inte i skrift, förutom i text menat att återge talspråk, så som teater- och filmmanus och direkt återgiven dialog i skönlitteratur. Standardarabiska är det officiella språket i alla arabländer och den enda form av arabiska som lärs ut i skolor på alla nivåer. Kairoarabiska har dock fått internationell spridning genom användning i filmer och TV-serier,[3] och som skriftspråk har egyptisk (ny)arabiska etablerat en egen version av Wikipedia.

Den sociolingvistiska situationen för arabiskan i nutid är ett tydligt exempel på diglossi – användandet av två skilda varianter av samma språk, vanligen i olika sociala situationer. I fallet arabiska kan utbildade araber från olika länder antas kunna tala både sin egen lokala dialekt och den högarabiska de lärt sig i skolan (i samma grad eller lägre). Denna diglossisituation underlättar kodväxling där en talare växlar fram och tillbaka mellan de två varieteterna av

	Jemen
	Jordanien
	Komorerna
	Kuwait
	Malta (maltesiska)
	Libanon
	Libyen
	Marocko
	Mauretanien
	Oman
	Palestina
	Qatar
	Sahariska arabiska demokratiska republiken
	Saudiarabien
	Somalia
	Sudan
	Syrien
	Tanzania (*Zanzibar*)
	Tchad
	Tunisien
	Flera organisationer
	Afrikanska unionen
	Arabförbundet
	Europeiska unionen (maltesiska)
	Förenta nationerna
	Islamiska konferensorganisationen
Språkmyndighet	Arabiska språkakademin
	Språkkoder
ISO 639-1	`ar (http://www.loc.gov/standards/iso639-2/php/langcodes_name.php?iso_639_1=ar)`
ISO 639-2	`ara (http://www.loc.gov/standards/iso639-2/php/langcodes_name.php?code_ID=22)`
ISO 639-3	`ara`
SIL	ABV

samma språk, ibland till och med inom samma mening. I de fall då araber från olika länder samtalar och finner att deras dialekter inte är ömsesidigt förståeliga (till exempel en marockan som talar med en libanes) brukar båda kunna gå över till högarabiska, eller pendla däremellan, för att kunna kommunicera.

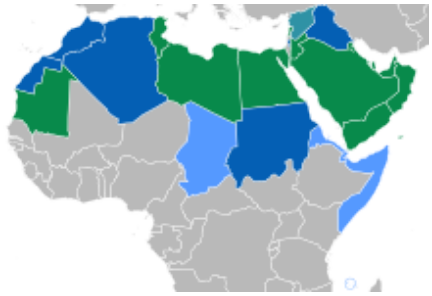

Eftersom nutida arabiskt skriftspråk skiljer sig från det arabiska skriftspråket under Koranens tid har det blivit vanligt bland västerländska och icke-arabiska kännare av arabiskan att kalla Koranens språk klassisk arabiska och det nutida språket i medierna och formellt tal standardarabiska. Araber brukar däremot använda termen *fuṣḥā* om båda formerna och därmed lägga större tyngdpunkt på likheterna mellan de två.

Skillnaden mellan Koranens arabiska och dagens standardarabiska är framför allt uppdateringar av ordförrådet, även om nyarabiskan tagit in alltmer lånord från högarabiskan.[3] De syntaktiska och grammatiska reglerna är desamma.

Fonologi

Beskrivningen av fonemen avspeglar uttalet av standardarabiska.

Vokaler

Arabiskan har tre vokaler, med korta och långa varianter, plus två diftonger: *a* [ɛ̈] (öppet *e*-ljud, centraliserat), *i* [ɪ], *u* [ʊ]; *ā* [æː], *ī* [iː], *ū* [uː]; *ai* (*ay*) [ɛ̈ɪ], *au* (*aw*) [ɛ̈ʊ]. Allofoniskt, efter velariserade konsonanter (se nedan), uttalas vokalen *a* som [ɑ], *ā* som [ɑː] (även efter *r*), *ai* som [ɑɪ] och *au* som [ɑʊ].

Konsonanter

Standardarabiska konsonantfonem

		Bilabial	Inter-dental	Dental		Post-alveolar	Palatal	Velar	Uvular	Faryn-gal	Glottal
				vanlig	emfatisk						
Klusil	tonlös			t	tˤ			k	q		ʔ
	tonande	b		d	dˤ	ʤ[1]					
Frikativa	tonlös	f	θ	s	sˤ	ʃ		x		ħ	h
	tonande		ð	z	ðˤ			ɣ		ʕ	
Nasal		m		n							
Lateral				lˠ[2]							
Tremulant				r							
Approximant		w					j				

1. [ʤ] uttalas som [g] av en del talare. Det är särskilt karakteristiskt för de egyptiska och sydyemenitiska dialekterna. I många delar av Nordafrika och i Levanten uttalas det som [ʒ].
2. /l/ uttalas [lˤ] endast i /ʔalˤːɑːh/, Guds namn, alltså Allah, när ordet följer *a*, *ā*, *u* eller *ū* (efter *i* eller *ī* är det ovelariserat: *bismi l-lāh* /bɪsmɪlːæːh/).

3. /ʕ/ är vanligtvis en fonetisk approximant.
4. I många språkvarieteter (om inte de flesta) är /ħ, ʕ/ epiglottala [ʜ, ʢ] (trots vad som sägs i många äldre verk).

De konsonanter som traditionellt kallas "emfatiska" /tˤ, dˤ, sˤ, ðˤ/ är antingen velariserade [tˠ, dˠ, sˠ, ðˠ] eller faryngaliserade [tˤ, dˤ, sˤ, ðˤ]. I vissa transkriptionssystem visas emfasen genom att stor bokstav används, till exempel skrivs /dˤ/ ‹D›. I andra är bokstaven understruken eller har en punkt under sig, till exempel ‹ḍ›.

Vokaler och konsonanter kan vara (fonologiskt) korta eller långa. Långa (geminerade) konsonanter dubbelskrivs normalt i latinsk transkription (det vill säga bb, dd, etcetera), vilket avspeglar närvaron av det arabiska diakritiska tecknet shaddah, som markerar förlängda konsonanter. Sådana konsonanter hålls två gånger så länge som korta konsonanter Denna konsonantförlängning är fonematiskt kontrastiv: exempelvis *qabala* "han mottog" och *qabbala* "han kysste".

Stavelsestruktur

Arabiskan har två sorters stavelser: öppna stavelser (KV) och (KVV) - och slutna stavelser (KVK), (KVVK) och (KVKK). Varje stavelse börjar med en konsonant - eller också lånas en konsonant från ett tidigare ord genom elision – särskilt i fallet med den bestämda artikeln *al* (använt när ett yttrande inleds) eller *_l* (när den följer ett ord), till exempel *baytu –l mudiir* “direktörens hus”, vilket blir *bay-tul-mu-diir* när det delas upp i stavelser. I sig själv skulle den bestämda formen av *mudiir* uttalas /al mudiːr/.

Betoning

Fastän ordbetoning inte är fonematiskt kontrastiv i standardarabiska har den ett starkt samband med vokallängd och stavelseform, och korrekt ordbetoning underlättar förståelsen. I allmänhet läggs betoning på "tunga" stavelser (det vill säga mer långvariga stavelser - en sluten stavelse eller en stavelse med en lång vokal). I ord med en stavelse med lång vokal drar den långa vokalen till sig betoningen (till exempel *ki-'taab* och *‘kaa-tib*). I ord med två långa vokaler drar den andra långa vokalen till sig betoningen (till exempel *ma-kaa-'tiib*). I ord med en "tung" stavelse där två konsonanter förekommer tillsammans eller samma konsonant är fördubblad får den (sista) tunga stavelsen betoningen (till exempel *ya-ma-’niyy*, *ka-'tabt*, *ka-‘tab-na*, ma-‘jal-lah, *‘mad-ra-sah*, *yur-‘sil-na*). Denna sista regel övertrumfar de två första: *ja-zaa-ʔi-‘riyy*.

I andra fall hamnar ordbetoningen vanligtvis på den första stavelsen: *‘ya-man*, *‘ka-ta-bat* och så vidare. Dialekten i Kairo (av egyptisk arabiska) har dock vissa egenheter, i det att en tung stavelse inte kan ha betoning mer än två stavelser från ordslut. Då kan *mad-‘ra-sah* ha betoningen på den näst sista stavelsen, liksom *qaa-‘hi-rah*.

Dialektala variationer

Vissa dialekter kan ha fler eller färre fonem än de som listas i tabellen ovan. Till exempel används icke-arabiskt [v] i Maghrebdialekterna även i skriftspråket mestadels för utländska namn. Semitiskt [p] blev [f] extremt tidigt i arabiska innan det nedtecknades, men ett litet antal arabiska dialekter, såsom irakisk arabiska (under inflytande från persiskan) skiljer mellan [p] och [b]. Interdentala frikativor ([θ] och [ð]) motsvaras av klusiler [t] och [d] i vissa dialekter (främst levantinsk och egyptisk arabiska) och som [s] och [z] i "lärda" ord från standardspråket. Tidigt under arabiskans expansion smälte de skilda emfatiska fonemen [dˤ] och [ðˤ] ihop till ett enda fonem, antingen det ena eller det andra. Som väntat använder dialekter utan interdentala frikativor enbart [dˤ], medan de som har sådana frikativor använder [ðˤ]. Återigen motsvaras i "lärda" ord från standardspråket [ðˤ] av [zˤ] i dialekter utan interdentala frikativor.

Ett annat typiskt särskiljande drag i arabiska dialekter är hur de återger standardspråkets [q] (tonlös uvular klusil): den behåller sitt ursprungliga uttal i vitt skilda områden som Jemen och Marocko (och bland druserna), medan det – ett typiskt "beduinuttal" – återges med [ɡ] i gulfarabiska, irakisk arabiska, övre Egypten och mindre urbaniserade delar av Levanten (till exempel Jordanien) och som en glottal klusil [ʔ] i många prestigedialekter, såsom de som talas i Kairo, Beirut och Damaskus. Alltså visar araber omedelbart sitt geografiska (och ibland klassmässiga) ursprung genom sitt uttal av ett ord som *qamar* "måne": [qamar], [ɡamar] eller [ʔamar].

Grammatik

Historia

På grund av islams snabba utbredning under 700-talet lärde sig många människor arabiska som ett lingua franca. Av denna anledning är de tidigaste grammatiska beskrivningarna av arabiskan ofta skrivna av icke-modersmålstalare. Den tidigaste grammatikern som är känd är *ʻAbd Allāh ibn Abī Isḥāq* (död 735 (117 H)). Tre generationer grammatikers insatser kulminerade i boken av den persiske lärde *Sibāwayhi* (cirka 760–793).

Traditionellt indelas de grammatiska vetenskaperna i fem grenar:

- *al-luġah* (lexikon) rörande samlande och förklarande av ordförrådet
- *aṣ-ṣarf* (morfologi) att bestämma de enskilda ordens form
- *an-naḥw* (syntax) i första hand rörande böjningar (*i ʻrab*) som redan hade försvunnit i dialekter.
- *al-ištiqāq* (avledning) undersöka ordens ursprung
- *al-balāġah* (retorik)

Substantiv

Tillstånd

Ett arabiskt substantiv kan ta ett av tre tillstånd av bestämdhet: bestämd, obestämd och *status constructus*. Bestämd form markeras med artikeln *al-*. Obestämd form markeras med en ändelse *-un* (nunation). Status constructus är omarkerat och förekommer i första ledet av en genitivkonstruktion.

Artikel

Artikeln (*adātu-t-taʻrīf*) *al-* är oböjlig och uttrycker bestämd form hos ett substantiv oberoende av genus och numerus. Begynnelsebokstaven (*hamzatu-l-waṣl*), instabil på det sättet att den försvinner i sandhi och artikeln istället bara blir *-l-* (fastän alif bibehålls i skrift ändå för tydlighetens skull).

Det arabiska *l* assimileras också med ett antal konsonanter (dentaler och sibilanter), så att i dessa fall artikeln i uttalet bara uttrycks genom geminering av substantivets begynnelsekonsonant.

Böjning

Ett arabiskt substantiv kan ta tre kasus: nominativ, genitiv och ackusativ, och tre numerus: singularis, dualis och pluralis. Normalt får substantiv ändelsen *-u(n)* i nominativ, *-i(n)* i genitiv och *-a(n)* i ackusativ. Kasusändelserna finns bara i formellt eller litterärt språkbruk. Formellt har varje substantiv en sådan ändelse, men i slutet av en mening uttalas ingen böjningsändelse ens i formellt tal, på grund av reglerna för "paus".

Pluralformen av substantiv bildas i vissa fall med ett suffix, men ofta genom att vokalstrukturen i ordet förändras. Det finns ett antal mönster för hur detta går till. Det kan finnas spår av denna pluralbildning i andra semitiska språk, men ingenstans är den så utbredd som i arabiskan.

Genus

Arabiskan har två genus som uttrycks genom kongruens med pronomen, verb och adjektiv.

Dessa genus beskrivs ofta som maskulinum och femininum, men situationen är mer komplicerad än så. Former för "femininum" singular används också för att uttrycka "singulativer", som är *plural* av döda ting av båda grammatiska genus.

Markören för femininum är ett *-t-*-suffix, men vissa substantiv utan denna markör kongruerar också som femininum. Redan i klassisk arabiska uttalades inte *-t-*markören i pausa. Den skrivs med en särskild bokstav (*ta marbuta*) som visar att ett *t*-ljud ska uttalas i sandhi, men inte i pausa.

Verb

Liksom i många andra semitiska språk baseras verbbildningen i arabiskan på en rot som (vanligen) består av tre konsonanter. Roten är i sig inget ord men innehåller den semantiska kärnan. Konsonanterna **k-t-b**, exempelvis, indikerar 'skriva', **q-r-ʼ** indikerar 'läsa', **ʼ-k-l** 'äta' etcetera. Ord bildas genom att roten tillförs en vokalstruktur och affix. Traditionellt har arabiska grammatiker använt roten **f-ʻ-l** 'göra' som mall för att diskutera ordbildning. Verben personböjs.

Språkträd

Den talade arabiskan finns i många olika varianter. Här anges de varianter som är så särpräglade att de har egna språkkoder. Flertalet saknar eget skriftspråk.

- Afroasiatiska språk
  - Semitiska språk
    - Centralsemitiska språk
      - Sydliga centralsemitiska språk
        - **Arabiska**
          - Sahara-algerisk arabiska
          - Algerisk arabiska
          - Baharnaarabiska
          - Cypriotisk arabiska
          - Dhofariarabiska
          - Östegyptisk bedawiarabiska
          - Egyptisk arabiska
          - Gulfarabiska
          - Hadramiarabiska
          - Hassaniyya
          - Hijaziarabiska
          - Irakisk arabiska
          - Judeoirakisk arabiska

- Judeomarockansk arabiska
- Judeotripolitansk arabiska
- Judeotunisisk arabiska
- Judeojemenitisk arabiska
- Libysk arabiska
- Maltesiska
- Mesopotamsk arabiska
- Marockansk arabiska
- Najdiarabiska
- Nordlevantinsk arabiska
- Nordmesopotamsk arabiska
- Omaniarabiska
- Övre Egypten-arabiska
- Sanaaniarabiska
- Shihhiarabiska
- Sydlevantinsk arabiska
- **Standardarabiska** [ABV]
- Sudanesisk arabiska
- Ta'izzi-adeniarabiska
- Tadzjikisk arabiska
- Tchadisk arabiska (tourkou)
- Tunisisk arabiska
- Uzbekisk arabiska

Arabiska lånord

Några lånord som kommit till svenskan från arabiska är amiral, algebra, siffra, alkemi, alkohol, socker och soffa.

Se även

- Arabiska alfabetet
- Arabisk litteratur
- Arabist

Referenser

Den här artikeln är helt eller delvis baserad på material från engelskspråkiga Wikipedia, Arabic grammar (https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Arabic_grammar&oldid=39770051), 15 februari 2006.

Noter

1. ^ ”Arabic (https://www.ethnologue.com/language/ara)”. *Ethnologue*. https://www.ethnologue.com/language/ara. Läst 25 juli 2017.
2. ^ Dahlqvist, Bengt. ”Semitiska språk - Institutionen för lingvistik och filologi - Uppsala universitet” (https://www.lingfil.uu.se/semitiska-sprak/). *www.lingfil.uu.se*. https://www.lingfil.uu.se/semitiska-

sprak/. Läst 1 mars 2019.
3. ^ [a b c] ”arabiska - Uppslagsverk” (https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/arabiska). *www.ne.se*. https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/arabiska. Läst 11 juli 2020.

Vidare läsning

- Caspari, C. P., William Wright, med flera *A Grammar of the Arabic Language.* 3 upplagan, 2 band. Cambridge: Cambridge University press, 1955.

Den här artikeln är helt eller delvis baserad på material från engelskspråkiga Wikipedia, Arabic language (https://en.wikipedia.org/w/index.php?title=Arabic_language&oldid=37360193), 30 januari 2006.

Externa länkar

- Arabiska för alla (https://web.archive.org/web/20170817194322/http://www.arabiskaskolan.se/)

Wikipedia har en ***upplaga på arabiska***.

Auktoritetsdata	• GND: 4241223-7 (http://d-nb.info/gnd/4241223-7) • SUDOC: 027219623 (http://www.idref.fr/027219623) • NDL: 00560295 (http://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00560295)

Hämtad från "https://sv.wikipedia.org/w/index.php?title=Arabiska&oldid=47950520"

Sidan redigerades senast den 11 juli 2020 kl. 16.48.

Wikipedias text är tillgänglig under licensen Creative Commons Erkännande-dela-lika 3.0 Unported. För bilder, se respektive bildsida (klicka på bilden). Se vidare Wikipedia:Upphovsrätt och användarvillkor.